

Çocuk Edebiyatı Öğretimi Üzerine

Fahri TEMİZYÜREK*

Malum olduğu üzere çocuk birçok disiplinin ilgi alanına girmektedir. Her bilim dalı da çocuğu kendi zaviyesinden ele almaktadır. Bir hukukçu çocuğu ele alırken kendi formasyonundan hareket eder, bir tıp fakültesi mezunu da aynı şekilde. Tabii eğitimciler de kendi bakış açısından ele alırlar. Bu çerçevede konusu çocuk olan disiplinlerin kendi aralarında bir koordinasyon maalesef henüz yok. Çocuk, birçok disiplinin ilgi alanına girmesine rağmen kendi aralarında bilgi alışverişi yok denecek kadar az. Hatta akademik camia birbirini tamamlayan çalışmalardan bile habersiz. Ayrıca ülkemizde çocuk edebiyatı sahasında kariyer yapan akademisyenler de bir elin parmağını geçmez. Başta eğitim fakültelerinin ilgili bölümlerinde bu derse giren hocalar olmak üzere birçoğumuz farklı alanlarda kariyerini tamamlamış akademisyenleriz.

Başarısızlığımızda önemli bir payı olan bir başka eksikliğimiz ise fakültelerde kullanılan konuyla ilgili materyallerin yetersizliğidir. Bu sahada yazılmış ders kitaplarının önemli bir kısmı bir diğerinin tekrarıdır. Hatta yeni Türk edebiyatı dersi içeriğinde ele alınan konular çocuk edebiyatının da muhtevasını oluşturmaktadır. Hâlâ yıllar önce yazılmış kitaplar konuyla ilgili çalışmalarda referans olarak gösterilmekte. Bu sahada yazılmış kitaplardaki kuram ve uygulamalar nerdeyse birbirinin aynı. Literatürdeki yeni bilgiler tercümenin ötesine geçememekte. Hâl böyle olunca mevcut kitaplar, çocuk edebiyatı öğretimine sınırlı düzeyde katkı sağlamaktadır.

Takdir edersiniz ki, çocuk edebiyatı dersinin en önemli amacı, geleceğin öğretmeni olacak adaylara, öncelikle çocuk kitaplarının ne anlam ifade ettiğini, bireyin hayatındaki yerini idrak ettirmek sonra da iyi bir çocuk kitabının fiziksel ve içerik özelliklerini bütün ayrıntılarıyla öğretmektir. Çünkü çocuk edebiyatının amacının gerçekleşmesi çocuk kitaplarıyla mümkündür. Bu dersi alan öğrenci yıl sonunda nitelikli çocuk kitabının ne olduğunu uygulamalı bir şekilde öğrenmiş olması gerekir. Ancak mevcut programa göre dersin sadece teorik olarak işlenmesi, öğretmen adaylarının konu hakkındaki bilgilerinin didaktik bilgidan öteye geçememesine sebep olmaktadır. Bu durum da ülkemizde çocuk edebiyatı öğretiminin başarısızlığında önemli bir etkidir.

Şunu da belirtmem gerekir ki çocuk edebiyatı öğretimi, edebiyat öğretimi alanı içerisinde çok özel bir bölümü oluşturur. Bu gerçekten hareketle, çocuk için oluşturulacak bütün materyaller hedef kitlenin gelişim özelliklerine uygun olmalıdır. Çocuk kendine has özellikleri olan bir varlıktır. Yarının büyüğü olarak görülmeli, ruhsal ihtiyaçları göz ardı edilmemelidir. Çocuk kitapları hazırlanırken çocuğun değişik yaşlarda ilgi duydukları konular dikkate alınmalı, ayrıca cümle uzunlukları, kelime sayısı, soyut ve somut kavramların çocuğun seviyesine uygun olmasına dikkat edilmelidir. Çocuk edebiyatı öğretiminde amaç; çocuğu geleceğe hazırlamaktır. Bunu yaparken de çocuğun sosyal

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi.

ve duygusal gelişimi desteklenmeli, zihinsel gelişimine katkıda bulunurken onda kitap sevgisinin oluşması sağlanmalıdır. Çocuktaki edebî ve estetik zevk zamanla oluşur. Bu oluşumda da çocukken dinlediği ve okuduğu kitapların çok ciddi tesiri vardır.

Çocuk edebiyatı, çocuğun başta dinleme becerisi olmak üzere diğer duyularını geliştirirken aynı zamanda onu geleceğe de hazırlamalıdır. İyi bir okuyucu olmasını sağlamanın yanı sıra kitabın hayatımızdaki önemini idrak ettirmeli, eleştiri yeteneğini geliştirerek, farklı fikirlere ve bakış açılarına saygı duymasını sağlamalıdır. Çocuklara duyarlılık kazandırmak, iyiye ve güzele doğru yönlendirmek, ana dilin nasıl kullanılacağını sezdirmek, çocuk edebiyatı ürünlerinin temel hedefleri arasında yer almalıdır.

Bütün bu hedefleri dikkate alırken de “yerelden evrensele” doğru bir yol izlenmelidir. Çocuğa asla ideolojik bir bakış açısıyla yaklaşılmamalı insanı ve çevresini gerçekçi bir açıdan tanıması sağlanmalı, içinde yaşadığı toplumun değer yargıları, bakış açısı, kültürü uygun bir üslup içerisinde verilmeli, ona rehberlik edilmelidir. Ötekileştiren bütün fikirlerden uzak durulmalı, saygı ve hoşgörü esas alınmalıdır. Batıl inançlardan, ön yargılardan, sapkın görüşlerden, aşırılıklardan uzak durulmalıdır.

Maalesef halkımızın büyük bir kesiminde “çocukluk döneminin insan hayatında çok kısa bir dönemi oluşturduğu bu nedenle de çocukluk döneminin pek de önemli olmadığı” şeklinde yanlış anlayış vardır. Bu durum da çocuk edebiyatı alanındaki çalışmalara gösterilmesi gereken ilgiyi azaltmaktadır. Malûm, marifet iltifata tâbidir.

Ülkemizde çocuk edebiyatı sahasına hâlâ gereken önem verilmiyor. Çocuk, örgün öğretim ile eğitime başlıyor. Bunun en temel sebeplerinden biri çocuğun fiziksel ve ruhsal açıdan gelişim özellikleriyle ilgilenen uzmanların bir araya gelerek müşterek çalışmalar ortaya koyamamasıdır. Çocuktaki gelişim tabii seyri neticesinde ortaya çıkıyor. Hâlbuki çocuk, tesadüflere bırakılamayacak kadar önemli bir varlıktır. Küçük yaşlardan itibaren edebî eserlerle tanışma imkânı bulan bir çocuğun, kendini tanıması, duyularını geliştirme, dünyayı algılaması ve yorumlaması çok daha erken yaşlarda başlamaktadır. Bu durum ona ilerleyen yaşlarında büyük avantajlar sağlamaktadır.

Birde çocuğun eğitim ve öğretimi devletimizin en önemli uğraş alanlarından biri olması gerekirken, maalesef bu konularda karşılıksız hizmet eden sivil toplum örgütlerinin bile yeterince desteklenmediğini görüyoruz. Öncelikle hedef kitlesi çocuk olan vakıf ve dernekler mutlaka ilgili kurumlar tarafından maddi ve manevi açıdan desteklenmelidir. Çünkü çocuğun eğitimi toplumun bütün kesimlerini ilgilendiren hayati bir konudur. Gelecekte bahsetmemiz ancak çocuğun varlığı ile mümkündür. Bugün Batı'nın en büyük sorunlarından biri şüphesiz gelecekteki teslim edecekleri neslin azlığı iledir.

Sorunuzun ikinci kısmına gelecek olursak, çocuk edebiyatı öğretiminin genel amacı; çocuklara birtakım sorumluluklar yükleyerek onların hayal dünyasını, ifade kabiliyetini, bakış açılarını, dil becerilerini ve düşünme yetilerini geliştirmektir. Bunu da ancak çocuk kitaplarıyla yapabiliriz. Buradan hareketle öğretmen adaylarının, hedef kitlesi olan çocuğun gelişim özelliklerini bilen, nitelikli çocuk kitaplarını tanıyan, öğrencileriyle buluşturan ve onlarda okuma zevkinin oluşması ve gelişmesini sağlayan özelliklere sahip, eğitimciler olmasını sağlanmalıdır. Bu çerçevede sadece ülkemizde yayınlanan çocuk kitapları değil aynı zamanda gelişmiş ülkelerde yayınlanan çocuk kitapları da başta fiziksel özellikleri olmak üzere birçok açıdan incelenmelidir. Böylece öğretmen adayı, konuyla ilgili kitapları karşılaştırma imkânı elde edecek, çocuğa bakış açısı gelişecektir.

Çocuk edebiyatı işlevini özenle hazırlanmış, hedef kitleye uygun, nitelikli çocuk kitaplarıyla yerine getirir. Çocuklar için hazırlanan kitaplar, çocuğun okurken zevk almasına, eğlenirken eğitilmesine, hayal dünyasının gelişmesine, dil becerilerine katkı sağlamalıdır. Tabii her şeyden önce kitabın hayatındaki yerini kavramasına yardımcı olmalıdır. Bunu da yapacak olan çocuk edebiyatının amaçlarını özümsemiş öğretmenlerdir. Bu dersin amacının kavranması için çocuk edebiyatı türlerinin de iyi bilinmesi şarttır.

Çocuk edebiyatı öğretiminde temel amaç çocuğu geleceğe hazırlamak olmalıdır. Diktik bilgiler gereksiz olduğu gibi fayda da sağlamayacaktır. Akademisyenler bu dersin öğretiminde yeknesaklıktan uzak durmalı, mümkün olduğunca bol örneklerle ve uygulamalı bir şekilde ders işlenmelidir. Çocuğa içinde yaşadığı toplumun dilini bütün incelikleriyle öğretmek olmalıdır. Çocuk, dinlediği veya okuduğu hikâye ve masallarla dilinin bütün incelikleriyle öğrenmeli, kelime hazinesini geliştirmelidir.

Resim: Osman Kehri